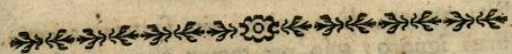

non deesem, uni diebus, alteri noctibus: quando mihi ab aliis occupationibus hinc atque hinc venire non desistentibus parceretur. Agebam verò rem plurimum necessariam: nam retractabam opuscula mea, & si quid in eis me offenderet, vel alios offendere posset, partim reprehendendo, partim defendendo, quod legi deberet, & posset, operabar: & duo volumina jam absolveram, retractatis omnibus libris meis, quorum numerum nesciebam, eosque CCXXXII esse cognovi. Restabant epistolæ & tractatus populares, quos græci homilias vocant: & plurimas epistolarum legeram, sed adhuc nihil inde dictaveram, cum me etiam isti Juliani libri occupare cœperant, quorum nunc quarto respondere cœpi. Quando ergo id explicavero, quintoque respondero, si tres non supervenerint, dispono (si Deus voluerit) & quæ poscis incipere, simul agens utrumque, & hoc scilicet, & illud de retractatione opusculorum nostrorum, nocturnis & diurnis temporibus in singula distribuis.

3. Hoc idè insinuavi sanctitati tuæ, ut quantum tibi desiderium est sumendi quod poscis, tantò fragrantius à Domino mihi poscas adjutorium, quo serviam laudabili studio tuo, atque utilitati eorum, quibus id existimas profuturum, Domine sinceriter dilectissime frater. Commendo iterum perlatores, & negotium propter quod eo perrexit, si cognoveris apud quem agendum sit, peto ne pigeat adjuvare. Non enim possumus necessitates hominum ejusmodi deserere, qui nostri non coloni, sed quod majus est, fratres sunt, & in caritate Christi ad curam pertinent nostram. Deo vivas.

S.

S. AURELII AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

DE HÆRESIBUS

AD QUODVULTDEUM,

LIBER UNUS.*

* Scriptus
circiter an-
num 428.

I. QUOD petis sapissimè atque instantissimè, sancte fili Quodvultdeus, ut de hæresibus aliquid scribam dignum lectione cupientium dogmata devitare contraria fidei christianæ, & christiani nominis obumbratione fallentia; scias me olim longè antequam peteres, facere cogitasse atque fuisse facturum, nisi diligenter considerans, quale quantumque id esset, ultra virès meas esse sentirem. Sed quoniam fateor nullum mihi, ut te, instituisse poscendo, in ipsa tam molesta instantia tua etiam tuum nomen adtendi, & dixi: Adgrediar, & faciam quod vult Deus. Hoc enim Deum velle confido, si me ad hujus operis terminum misericordie favore perduxerit, ut per ministerium linguæ meæ tanta hujus rei difficultas aut ostendatur tantummodo, aut ipso etiam plenius adjuvante tollatur. Quorum duorum, quod priore loco posui, jam diù est ut animo volvo ac revolvo, & quadam meditatione contueor: quod autem postea dixi, non me accepisse confiteor; & utrum dum hoc ago, ut efficiam, dum peto, dum

dum quæro, dum pulso, sim fortassè accepturus ignoro: scio me tamen nec petiturum, nec quæsiturum, ac pulsaturum, quantum sat est, nisi & hunc affectum munere divinæ inspirationis accepero. In hoc igitur opere, quod te vehementer urgente in Dei voluntate suscepì, cernis me ut id peragam, non tam crebrescentibus ad me tuis petitionibus esse cogendum, quam piis ad Deum non solum tuis, verum & aliorum fratrum, quos tibi in hanc rem fideles socios potueris invenire, orationibus adjuvandum. Quod ut fiat, has ipsas primas hujus laboris mei partes, ubi est ista prælocutio, curavi tuæ caritati in auxilio Domini accelerare mittendas: ut propter illa quæ restant, noveritis quantum pro me orare debeatis, quicumque nosse potueritis, à me jam fuisse susceptum hoc tam grande negotium, quod à me desideratis impleri.

2. Petis ergo (quod tuæ indicant litteræ, quas ad me dedisti, cum primum à me petere ista coepisti) ut exponam *breviter, perstrictè, atque summatim, ex quo christiana Religio hereditatis promissæ nomen accepit, quæ hæreses fuerint, sint; quos errores intulerint, inferant; quid adversus catholicam Ecclesiam senserint, sentiant, de Fide, de Trinitate, de Baptismo, de Pœnitentia, de Homine Christo, de Deo Christo, de Resurrectione, de Novo & Vetere Testamento.* Istas autem inquisitiones tuas in immensum procedere cum videres, putasti cujusdam generalitatis adhibendum esse compendium, atque dixisti: *Et omnia omnino, quibus à veritate dissentiunt. Deinde addidisti: Quæ etiam baptismum habeant, quæve non habeant; & post quas baptizet, nec tamen rebaptizet*

Ec-

Ecclesia: qualiter suscipiat venientes; & quid singulis lege, auctoritate, atque ratione respondeat. Hæc omnia cum quæris ut exponantur à me, miror luculentum ingenium tuum, tot tantarumque rerum & sitire veritatem, & fastidium jam timendo poscere brevitatem. Sed vidisti etiam ipse, quid hoc loco possem tuæ hujus epistolæ cogitare; & quasi vigilanter occurristi cogitationi meæ, dicens: *Nec me tantæ Beatitudo tua credat ineptiæ, ut non inspiciam quantis & quam ingentibus voluminibus opus sit, ut possint ista dissolvi. Verum hoc ego fieri non exspecto: id enim multipliciter factum esse non dubito.* Et tamquam consilium subjiciens, quomodo possit & servari brevitatis, & veritas pandi, adjungis ea verba quæ paulò ante jam posui, & dicis: *Sed breviter, perstrictè, atque summatim opiniones rogo cujuslibet hæresis poni, & quid contra teneat Ecclesia catholica, quantum instructioni satis est, subdi.* Ecce iterum mittis in longum: non quia dici ista breviter sive non valent, sive non debent; sed quia tam multa sunt, ut quamlibet breviter dicenda, multas litteras flagitent: tu autem, ut *velut quodam, inquis, ex omnibus concepto commonitorio, si quis aliquam objectionem aut convictionem uberius, plenius, ac planius nosse voluerit, ad opulenta & magnifica volumina transmittatur, quibus à diversis, & præcipuè, inquis, à Veneratione tua in hoc ipsum constat esse elaboratum.* Quæ cum dicis, unum quasi commonitorium de his omnibus te desiderare significas: audi ergo, unde commonearis quid petas.

3. Opiniones omnium philosophorum, qui

sec.

sectas varias condiderunt, usque ad tempora sua (neque enim plus poterat) sex non parvis voluminibus quidam Celsus absolvit. Nec redarguit aliquem, sed tantum quid sentirent aperuit, ea brevitate sermonis, ut tantum adhiberet eloquii, quantum rei nec laudandæ nec vituperandæ, nec affirmandæ aut defendendæ, sed aperiendæ indicandæque sufficeret; cum fermè centum philosophos nominasset, quorum non omnes instituerunt hæreses proprias; quoniam nec illos tacendos putavit, qui suos magistros sine ulla dissensione secuti sunt. Noster vero Epiphanius^a cyprius Episcopus ab hinc non longè humanis rebus exemptus, de octoginta hæresibus loquens sex libros etiam ipse conscripsit, historica narratione memorans omnia, nulla disputatione adversus falsitatem pro veritate decertans. Breves sanè sunt hi libelli, & si in unum librum redigantur, nec ipse erit nostris vel aliorum quibusdam libris longitudine comparandus. Hujus breviter si fuero in commemorandis hæresibus imitatus, quid à me brevius postulare vel expectare debeas, non habebis. Sed non ibi hujus mei laboris summa consistit, quod & tibi, vel me demonstrante, vel etiam te præcurrente poterit apparere, cum hoc fecero. Videbis enim in eo quod supradictus episcopus fecit, quantum desit Operi quod ipse vis fieri; quanto magis quod ego? Tu namque, quamvis breviter, perstrictè, atque summatim, tamen vis

^a Epiphanius Constantiæ seu Salaminæ in Cypro insula Episcopus, humanis rebus exemptus est circiter annum Christi 405. Ipsius adversus octoginta hæreses immensi Operis, quod Panarium inscripsit, non nisi epitomæ, & anacephalæosis Augustino cognita.

vis etiam responderi commemoratis hæresibus: quod ille non fecit. Ego verò hoc magis volo facere, si & Deus velit, unde possit omnis hæresis, & quæ nota est, & quæ ignota vitari; & unde rectè possit quæcumque innotuerit, judicari. Non enim omnis error hæresis est; quamvis omnis hæresis, quæ in vitio ponitur, nisi errore aliquo hæresis esse non possit. Quid ergo faciat hæreticum, regulari quadam definitione comprehendi, sicut ego existimo, aut omninò non potest, aut difficillimè potest: quod in processu hujus Operis declarabitur, si Deus rexerit, atque ad id, quod intendo, perduxerit disputationem meam. Quid autem prosit ipsa inquisitio, etiamsi non potuerimus comprehendere quomodò sit definiendus hæreticus, suo loco videndum atque dicendum est: nam si hoc comprehendi potuerit, quis non videat utilitas quanta sit? Erunt ergo primæ partes Operis hujus de hæresibus, quæ post Christi adventum & adscensum adversus doctrinam ipsius extiterunt, & utcumque nobis innotescere potuerunt. In posterioribus autem partibus, quid faciat hæreticum, disputabitur. Cum ergo Dominus adscendisset in cælum, hi hæretici exorti sunt.

Operis partes pollicetur duas.

I.	^a <i>Simoniani.</i>	
II.	<i>Menandriani.</i>	
III.	<i>Saturniniani.</i>	
IV.	<i>Basilidiani.</i>	
V.	<i>Nicolaitæ.</i>	

VI.

^a Hæresum indiculus ab aliquo hic adjectus est: reperitur in plerisque MSS. non hoc loco, sed in fronte libri ante præfationem collocatus, cum huiusmodi titulo: *In hoc libro istæ hæreses continentur.*

VI.	Gnostici.
VII.	Carpocratiani.
VIII.	Cerinthiani, vel Merinthiani.
IX.	Nazaræi.
X.	Ebionæi.
XI.	Valentiniani.
XII.	Secundiani.
XIII.	Ptolomæi.
XIV.	Marcitæ.
XV.	Colorbasii.
XVI.	Heracleonitæ.
XVII.	Ophitæ.
XVIII.	Cajani.
XIX.	Sethiani.
XX.	Archontici.
XXI.	Cerdoniani.
XXII.	Marcionitæ.
XXIII.	Apellitæ.
XXIV.	Severiani.
XXV.	Tatiani, vel Encratitæ.
XXVI.	Cataphryges.
XXVII.	Pepuziani, aliàs Quintilliani.
XXVIII.	Artotyritæ.
XXIX.	Tessarescædecatitæ.
XXX.	Alogii.
XXXI.	Adamiani.
XXXII.	Elcesæi, & Sampsæi.
XXXIII.	Theodotiani.
XXXIV.	Melchisedeciani.
XXXV.	Bardesanistæ.
XXXVI.	Noetiani.
XXXVII.	Valesii.
XXXVIII.	Cathari, sive Novatiani.
XXXIX.	Angelici.
XL.	Apostolici.
XLI.	Sabellani, sive Patripassiani.
XLII.	Origeniani.

LXIII.

XLIII.	Alii Origeniani.
XLIV.	Pauliani.
XLV.	Photiniani.
XLVI.	Manichæi.
XLVII.	Hieracitæ.
XLVIII.	Meletiani.
XLIX.	Ariani.
L.	Vadiani, sive Anthropomor- phitæ.
LI.	Semiariani.
LII.	Macedoniani.
LIII.	Aeriani.
LIV.	Aetiani, qui & Eunomiani.
LV.	Apollinaristæ.
LVI.	Antidicomaritæ.
LVII.	Massaliani, sive Euchitæ.
LVIII.	Metangismonitæ.
LIX.	Seleuciani, vel Hermiani.
IX.	Proclianitæ.
LXI.	Patriciani.
LXII.	Ascitæ.
LXIII.	Passalorynchitæ.
LXIV.	Aquarii.
LXV.	Coluthiani.
LXVI.	Floriniani.
LXVII.	De mundi statu dissentientes.
LXVIII.	Nudis pedibus ambulantes.
LXIX.	Donatistæ, sive Donatiani.
LXX.	Priscillianistæ.
LXXI.	Cum hominibus non mandu- cantes.
LXXII.	Rhetoriani.
LXXIII.	Christi divinitatem passibilem dicentes.
LXXIV.	Triformem Deum putantes.
LXXV.	Aquam Deo coeternam dicen- tes.

Tom. II.

66

LXXVI.

- LXXVI. *Imaginem Dei non esse animam dicentes.*
 LXXVII. *Innumerabiles mundos opinantes.*
 LXXVIII. *Animas converti in demones & in quæcumque animalia existimantes.*
 LXXIX. *Liberationem omnium apud inferos factam Christi descensione credentes.*
 LXXX. *Christi de Patre nativitatæ initium temporis dantes.*
 LXXXI. *Luciferiani.*
 LXXXII. *Jovinianistæ.*
 LXXXIII. *Arabici.*
 LXXXIV. *Helvidiani.*
 LXXXV. *Paterniani, sive Venustiani.*
 LXXXVI. *Tertullianistæ.*
 LXXXVII. *Abeloiæ.*
 LXXXVIII. *Pelagiani, qui & Cælestiani.*

I.
 17. Act. 8.
 18.

SIMONIANI à Simone mago, qui baptizatus à Philippo diacono, sicut in Actibus Apostolorum legitur, pecunia voluit à sanctis Apostolis emere, ut etiam per impositionem manus ejus daretur Spiritus sanctus. Hic magicis fallaciis deceperat multos. Docebat autem detestandam turpitudinem indifferenter utendi feminis. Nec Deum fecisse mundum, dicebat. Negabat etiam carnis resurrectionem. Et assererat se esse Christum. Idemque Jovem se credi volebat; Minervam vero meretricem quamdam à Helenem, quam sibi

so-

a Editi, *Selenen*. At MSS. *Helenam*, aut *Helenen*: verius. Hanc enim Simon delirabat fuisse Helenam ipsam Trojanam, ex Tertulliano lib. de Anima cap. 34. ex Philastrio &c. *Ελένη* etiam nominat Epiphanius, nec aliter Damascenus in opere de hæresibus.

sociam scelerum fecerat: imaginesque & suam & ejusdem meretricis discipulis suis præbebat adorandas, quas & Romæ tamquam deorum simulacra auctoritate publica constituerat. In qua urbe Apostolus Petrus eum vera virtute Dei omnipotentis exstinxit. a

MENANDRIANI à Menandro etiam ipso mago, discipulo ejus, qui mundum assererat non à Deo, sed ab Angelis factum.

b SATURNINIANI à quodam Saturnino, qui turpitudinem Simonianam in Syria confirmasse perhibetur: qui etiam mundum solos Angelos septem præter c conscientiam Dei Patris fecisse dicebat.

BASILIDIANI à Basilide, qui hoc distabat à Simonianis, quod trecentos sexaginta quinque cælos esse dicebat, quo numero dierum annus includitur. Unde etiam quasi sanctum nomen commendabat, quod est, d *ἄβρααμ*, cujus nominis litteræ secundum græcam supputationem eundem numerum complent. Sunt enim septem, α, & β, & γ, & δ, & ε, & ζ: id est unum, & duo, & centum, & unum, & ducenta, & unum, & sexaginta: quæ fiunt in summa trecenta sexaginta quinque. e

GG 2

NI-

a Hic in editis additur: *Dixerat enim se in monte Sina legem Moysi in Patris persona dedisse judæis: tempore Tiberii in Filii persona punitivè apparuisse: postea se in linguis igneis Spiritum sanctum super Apostolos venisse: Christum autem nec venisse, nec à judæis quidquam pertulisse.*

b Apud Epiphanium & Damascenum, *Saturniliani* appellantur, eorumque auctor *Saturnilus*. Sic etiam vocat Justinus in dialogo cum Tryphone, ac Theodoretus.

c Unus è Vatic codicibus, præter scientiam.

d Sic Manuscripti Epiphanio & Damasceno consentientes. At editi, *ἄβραζας*.

e Veterum MSS. auctoritate expungimus verba hæc, *bum* de Basilidianis hæreticis editi addunt: *Mundum is-*

tum

a
II.b
III.c
IV.

d

e
Act. 6. 5.

v.
Act. 6. 5.

NICOLAITÆ à Nicolao nominati sunt, uno, ut perhibetur, ex illis septem, quos Apostoli diaconos ordinaverunt. Iste cum de zelo pulcherrimæ conjugis culparetur, velut purgandi se caussa permisisse fertur, ut ea qui vellet uteretur. Quod ejus factum in sectam turpissimam versum est, qua placet usus indifferens feminarum. Hi nec ab iis quæ idolis immolantur, cibos suos separant: & alios ritus gentilium superstitionum non aaversantur. Narrant etiam quædam fabulosa de mundo, nescio quæ barbara principum nomina miscentes disputationibus suis, quibus terreant auditores, quæ prudentibus risum potius faciunt, quam timorem. Intelligentur autem etiam isti non Deo tribuere creaturam, sed quibusdam potestatibus, quas mirabili vel fingunt vanitate, vel credunt.

VI.

GNOSTICI propter excellentiam scientiæ sic se appellatos esse, vel appellari debuisse gloriantur: cum sint superioribus omnibus vaniores atque turpiores. Denique cum ab aliis atque aliis per diversas terrarum partes aliter atque aliter nuncupentur, nonnulli eos etiam Borboritas vocant, quasi cœnosos, propter nimiam turpitudinem, quam in suis mysteriis exercere dicuntur. Aliqui eos à Nicolaitis exortos putant: alii à Carpocrate, de quo post loquemur. Tradunt autem dogmata fabulosissimis plena figmentis: etiam ipsi Prin-

zam vel hominem non credunt à Deo factum, sed à trecentesimo sexagesimo quinto celo. Amatoria carmina studiose discunt. A judæis non credunt Christum crucifixum, sed Simonem Cyrenensem, qui angariatus sustulit crucem ejus.

a Editio Lov. non aaversantur. Melius Er. cum MSS. non avertantur.

Principum vel Angelorum nominibus terribilibus infirmas animas capiunt; & de Deo rerumque natura fabulosa, & à sanitate veritatis aliena multa contexunt. Animarum substantiam, Dei dicunt esse naturam, earumque adventum in hæc corpora, a & reditum ad Deum iisdem suis fabulis longissimis & stultissimis secundum suos errores inserunt: & illos qui eis credunt, faciunt, non multa, ut putant, scientia præpollere, sed multa, ut ita dicam, fabulositate vanescere. Dicuntur quoque bonum deum & malum deum in suis habere dogmatibus.

CARPOCRATIANI sunt à Carpocrate, qui docebat omnem turpem operationem, omnemque adinventionem peccati: nec aliter evadi atque transiri Principatus & Potestates, quibus hæc placent, ut possit ad cælum superius perveniri. Hic etiam Jesum hominem tantummodo, & de utroque sexu natum putasse perhibetur, sed accepisse talem animam, qua sciret ea quæ superna essent, atque nuntiaret. Resurrectionem corporis simul cum Lege abjiciebat. Negabat à Deo factum, sed à nescio quibus virtutibus, mundum. Sectæ ipsius fuisse traditur quædam Marcellina, quæ colebat imagines Jesu & Pauli, & Homeri, & Pythagoræ, adorando, incensumque ponendo.

CERINTHIANI à Cerintho, iidemque Merinthiani à Merintho, mundam ab Angelis

GG 3

VII.

VIII.

a Editio Er. earumque adventum in hæc corpora cum aliis aereis animabus dicunt fieri, per quas peccata in corporibus committuntur: nam illas animas quæ ex Dei procedunt substantia, reverti ad Deum immaculatas. Dicuntur quoque bonum deum &c. Locum ex MSS. exemplaribus reintegrarunt Lovanienses.

lis factum esse dicentes, & carnem circumcidi oportere, atque alia hujusmodi Legis præcepta servari. Jesum hominem tantummodo fuisse, nec resurrexisse, sed resurrecturum asseverantes. Mille quoque annos post resurrectionem in terreno regno Christi, secundum carnales ventris & libidinis voluptates, futuros fabulantur: unde etiam Chiliastæ sunt appellati.

v. lib. 20.
de civit.
Dei, c. 7.

IX.
Vide lib.
I. contra
Cresconium, cap. 31.

IX. NAZARÆI, cum Dei Filium confiteantur esse Christum, omnia tamen veteris Legis observant, quæ christiani per apostolicam traditionem non observare carnaliter, sed spiritualiter intelligere didicerunt.

X. EBIONÆI Christum etiam ipsi tantummodo hominem dicunt. Mandata carnalia Legis observant, circumcisionem scilicet carnis, & cetera, à quorum oneribus per novum Testamentum liberati sumus. Huic hæresi Epiphanius Sampsæos & a. Elcesæos ita copulat, ut sub eodem numero, tamquam una sit hæresis, ponat, aliquid tamen interesse significans: quamvis & in consequentibus loquatur de illis, ponens eos sub numero suo. Eusebius verò Elcesaitarum sectam commemorans, fidem in persecutione dicit negandam docuisse, & in corde servandam.

Euseb. lib.
6. cap. 38.

XI. VALENTINIANI à Valentino, qui de natura rerum multa fabulosa confinxit, triginta Æonas, id est, sæcula, asserens existisse, quorum principium esse profundum & silentium, quod profundum etiam patrem ap-

a In antiquis codicibus scriptum reperimus cum adspiratione *Helcesæos*; & infra, *Helcesaitarum*, seu *Helcesaitarum sectam*.

appellat. a Ex quibus duobus velut ex conjugio processisse perhibet intellectum & veritatem, & protulisse in honorem patris Æonas octo. De intellectu autem & veritate processisse verbum & vitam, & protulisse Æonas decem. Porro de verbo & vita processisse hominem & ecclesiam, & protulisse Æonas duodecim. Itaque octo & decem & duodecim fieri triginta Æonas, habentes, ut diximus, primum principium de profundo & silentio. Christum autem à Patre missum, id est, à profundo, spiritale vel cæleste corpus secum adtulisse: nihilque assumsisse de virgine Maria, sed per illam tamquam per rivum, aut per fistulam sine ulla de illa assumpta carne transisse. c Negat etiam resurrectionem carnis, solum per Christum spiritum & animam salutem accipere affirmans.

d SECUNDIANI hoc à Valentinianis distare dicuntur, quod addunt opera turpitudinis.

XII. PTOLEMÆUS quoque discipulus Valentinii, hæresim novam condere cupiens, quatuor Æonas, & alios quatuor asserere maluit.

XIII. MARCUS etiam nescio quis hæresim condidit, negans resurrectionem carnis, & Christum non verè, sed putativè passum asseverans. Duo quoque opinatus est ex adverso

GG 4

si-

a Michaelinus, Colbertinus & Vaticanus codex addunt, *silentium matrem*.

b Editio Er. *tanquam per rimam*.

c Quod hic in editis fuerat additum (*De tricesimo sæculo dicit diabolus genitum, & à diabolo alios natos qui fecerint hunc mundum. Et ideo malitiam non arbitrio tribuit, sed naturæ mundi, id est, generi diabolico*) abest à MSS.

d Lov. & aliquot MSS. *Secundiani*. Alii cum Er. *Secundiani*: quorum scilicet princeps *Secundus* à Philastrio, Epiphanio, & aliis dicitur.

XV. a sibi esse principia, quiddam tale de *Æonibus* quale Valentinus affirmans.

a *COLORBASUS* secutus est istos, non multum aliter sentiens, vitam omnium hominum & generationem in septem sideribus consistere affirmans.

XVI. *HERACLEONITÆ* ab Heracleone discipulo superiorum, duo asserunt principia, unum ex altero, & ex his duobus alia plurima. Feruntur autem suos morientes novo modo quasi redimere, id est, per oleum, balsamum, & aquam, & invocationes quas hebraicis verbis dicunt super capita eorum.

XVII. *OPHITÆ* à colubro nominati sunt: coluber enim græcè *ὄφης* dicitur. Hunc autem b Christum arbitrantur: sed habent etiam verum colubrum assuetum eorum patnes lambere, atque ita eis velut eucharistiam sanctificare. Quidam dicunt istos Ophitas ex Nicolaitis sive Gnosticis exstitisse, & per eorum fabulosa figmenta ad colubrum colendum fuisse perventum.

XVIII. *CAIANI* propterea sic appellati, quoniam Cain honorant: dicentes eum fortissimæ esse virtutis. Simul & Judam traditorem divinum aliquid putant, & scelus ejus benefici-

a *Colarbasum* editi appellant, mutata altera vocali o in a, reluctatibus antiquis scripturis.

b Ita in MSS. At in excusis describitur isthæc hæresis hoc fere modo: Hunc autem colubrum qui decepit Adam & Evam, Christum arbitrantur: sed habent etiam verum colubrum, quem nutriunt & venerantur. Qui & incantante sacerdote egreditur de spelunca, & ascendit super altare, innixum speluncæ, & oblationes eorum lambit, & involvens se circa eas, regreditur ad speluncam: & ita confringunt oblationes in eucharistiam, quasi à serpente Christo, ut illi putant, sanctificatas. Tradunt hujus serpentis cultum à Nicolaitis sive Gnosticis ad istos deductum.

ficiū deputant; asserentes eum præcisse quantum esset generi humano Christi passio profutura, & occidendum Judæis propterea tradidisse. Illos etiam, qui schisma facientes in primo populo Dei, terra dehiscente perierunt, & Sodomitas colere perhibentur. Blasphemant Legem, & Deum Legis auctorem, carnisque resurrectionem negant.

SETHIANI nomen acceperunt à filio Adæ qui vocatus est Seth: eum quippe honorant, sed fabulosa & hæretica vanitate. Dicunt enim eum de superna matre natum, quam perhibent convenisse cum superno patre, unde divinum semen aliud nasceretur, tamquam filiorum Dei. Hi quoque multa de Principatibus & Potestatibus vanissima fabulantur. Quidam eos dicunt Sem filium Noe Christum putare.

ARCHONTICI à Principibus appellati, universitatem, quam Deus condidit, opera esse Principum dicunt. Operantur etiam quamdam turpitudinem. Resurrectionem carnis negant.

CERDONIANI à Cerdone nominati, qui duo principia sibi adversantia dogmatizavit: Deumque Legis ac Prophetarum non esse patrem Christi, nec bonum Deum esse, sed justum; patrem verò Christi bonum: Christumque ipsum nec natum ex femina, neque habuisse carnem; nec vere mortuum vel quidquam passum, sed simulasse passionem. Quidam verò in duobus principiis suis duos deos ita eum dixisse perhibent, ut unus eorum esset bonus, alter autem malus. Resurrectionem mortuorum negat, spernens etiam Testamentum vetus.

MARCION quoque, à quo Marcionitæ ap-

Num. 16.
31.

XIX.

XX.

XXI.

XXII.

appellati sunt, Cerdonis secutus est dogmata de duobus principiis: quamvis Epiphanius eum tria dicat asseruisse principia, bonum, justum, pravum: sed Eusebius Sinerum quemdam, non Marcionem, trium principiorum atque naturarum scribit auctorem.

Euseb. lib. 5. cap. 13.

XXIII.

APELLITÆ sunt, quorum Apelles est Princeps, qui duos quidem deos introducit, unum bonum, alterum malum: non tamen in duobus diversis atque inter se adversis esse principiis; sed unum esse principium, deum scilicet bonum; & ab illo factum alterum: qui cum malignus esset, inventus est in sua mundum malignitate fecisse. Hunc Apellem dicunt quidam etiam de Christo tam falsa sensisse, ut diceret eum, non quidem carne ^m a deposuisse de cælo, sed ex elementis mundi accepisse, quam mundo reddidit, ^c u m si ne carne resurgens adscendit in cælum.

XXIV.

SEVERIANI à Severo exorti, vinum non bibunt, eo quòd fabulosa vanitate de satana & terra germinasse asserant vitem. Etiam ipsi non sanam doctrinam suam, quibus volunt inflant nominibus Principum, carnis resurrectionem cum veteri Testamento respuentes. ^b

TA-

^a Sola editio Lov. duxisse de cælo.

^b Subjungunt Editi: Hic præterea Philumena quædam puellam dicebat inspiratam divinitus ad prænuntianda futura; ad quam somnia atque æstus sui animi referens divinationibus seu præsagiis ejus secretim erat solitus præmoneri, eodem phantasmate eidem Philumena pueri habitu se demonstrante, qui puer apparet Christum se aliquando, aliquando esse assereret Paulum. A quo phantasmate sciscitans, ea solet respondere, quæ se audientibus diceret. Nonnulla quoque illam miracula operari solitam, inter quæ illud præcipuum, quod in angustissimi oris ampullam vitream, panem grandem immitteret, eumque extremis digitulis levare solet illasum, eoque solo quasi divinitus sibi cibo dato fuisset contenta. Abest id totum à MSS. quod fortè cum

TATIANI à Tatiano quodam instituti, ^{XX} qui & Encratitæ appellati sunt, nuptias damnant, atque omnino pares eas fornicationibus aliisque corruptionibus faciunt: nec recipiunt in suorum numerum conjugio utentem, sive marem, sive feminam. Non vescuntur carnibus, easque omnes abominantur. Prolationes quasdam fabulosas sæculorum etiam isti sapiunt. Saluti primi hominis contradicunt. Epiphanius Tatianos, & Encratitas ita discernit, ut Encratitas Tatiani schismaticos ^b dicat.

CATAPHRYGES sunt, quorum auctores fuerunt, Montanus tamquam paraclitus, & duæ prophetissæ ipsius, Prisca, & Maximilla. His nomen Provincia Phrygia dedit, quia ibi extiterunt, ibique vixerunt: & etiam nunc in eisdem partibus populos habent. Adventum Spiritus sancti à Domino promissum, in se potius quàm in Apostolis fuisse asserunt redditum. Secundas nuptias pro fornicationibus habent: & ideò dicunt eas permisisse Apostolum Paulum, quia ex parte sciebat, & ex parte prophetabat: nondum enim venerat quod perfectum est. Hoc autem perfectum in Montanum & in ejus prophetissas venisse delirant. Sacramenta perhibentur habere funesta: nam de infantis anniculi sanguine, quem de toto ejus corpore minutis punctationum vulneribus extorquent, quasi eucharis-

1. Cor. 13.

9.

esset à quopiam in ora libri, non de Severo, sed de Apelle annotatum, librarii allucinantes isthuc transtulerunt. De Apelle ac ejusdem Philumene Tertullianus lib. de Præscrip. c. 6. & 30.

^a Editi ferunt, à Tacio, sed MSS. à Tatiano: quo eum nomine veteres historici appellant.

^b Editi, dicant. Melius aliquot MSS. dicat. Refert ad Epiphanium, qui Encratitas ἀνοσπασμα Τατιανῶν dicit in Epitome.

ristiam suam conficere perhibentur, miscen-
tes eum farinae, panemque inde facientes: qui
a puer si mortus fuerit, habetur apud eos pro
martyre; si autem vixerit, pro magno sa-
cerdote.

XXVII. b PEPUZIANI sive Quintilliani, à loco
quodam nominati sunt, quam civitatem de-
sertam dicit Epiphanius. Hanc autem isti di-
vinum aliquid esse arbitantes, Jerusalem vo-
cant: tantum dantes mulieribus principatum,
ut sacerdotio quoque apud eos honorentur.
Dicunt enim Quintillae & Priscillae in eadem
civitate Pepuza Christum specie feminae re-
velatum: unde ab hac Quintilliani etiam nun-
cupantur. Faciunt et ipsi de sanguine infan-
tis, quod Cataphryges facere supra diximus:
nam & ab eis perhibentur exorti. Denique
alii hanc Pepuzam non esse civitatem, sed
villam dicunt fuisse Montani & prophetissa-
rum ejus Priscæ & Maximillæ, & quia ibi vi-
xerunt, ideò locum meruisse appellari Je-
rusalem.

XXVIII. ARTOTYRITÆ sunt, quibus oblatio
eorum hoc nomen dedit: offerunt enim pan-
nem & caseum, dicentes à primis hominibus
oblationes de fructibus terræ & ovium fuis-
se celebratas. Hos Pepuzianis jungit Epi-
phanius.

XXIX. TESSARESCÆDECATITÆ hinc ap-
pellati sunt, quòd non nisi quarta decima lu-
na

a Colbertini codices duo & unus è Vaticanis, pro mag-
no martyre; si autem vixerit, pro summo sacerdote. Alii
Vaticani cum antiquissimo Floriacensi, cum Becheronen-
si, &c. pro martyre; si autem vixerit, pro maximo sa-
cerdote. Michaelinus MSS. pro primo sacerdote.

b In omnibus propè MSS. Pepudiani: & infra pro
Pepuza, constanter scriptum est Pepudia.

na a pascha celebrant, quilibet septem die-
rum occurrat dies; et si dies Dominicus occur-
rerit, ipso die jejunant & vigilant.

b ALOGI propterea sic vocantur, tam-
quam sine verbo (λογος enim græcè ver-
bum dicitur) quia Deum Verbum recipere
noluerunt, Joannis Evangelium respicientes,
cujus nec Apocalypsin accipiunt, has vide-
licet scripturas negantes esse ipsius.

ADAMIANI ex Adam dicti, cujus imi-
tantur in paradiso nuditatem, quæ fuit an-
te peccatum. Unde & nuptias aversantur: quia
nec priusquam peccasset Adam, nec priusquam
dimissus esset de paradiso, cognovit uxorem.
Credunt ergo quòd nuptiæ futuræ non fuis-
sent, si nemo peccasset. Nudi itaque mares fe-
minæque conveniunt, nudi lectiones audiunt,
nudi orant, nudi celebrant sacramenta, & ex
hoc paradysum suam arbitrantur ecclesiam.

ELCESÆOS & SAMPSÆOS hic tam-
quam ordine suo commemorat Epiphanius,
quos dicit à quodam pseudopropheta esse de-
ceptos, qui vocabatur c Elci, ex cujus gene-
re duas mulieres tamquam deas ab eis perhi-
bet adoratas: cetera Ebionæis tenere similia.

THEODOTIANI à d Theodoto quo-
dam instituti, hominem tantummodò Chris-
tum asseverant. Quod dicitur idem Theodo-
tus propterea docuisse, quia in persecutione
lapsus isto modo se casus sui devitare pu-
ta-

a Editi hic addunt, mense Martio.

b In Editis, Alogiani. Restituendum ex MSS. Alogi:
qui à græcis Hæresiographis dicuntur Αλογοι.

c Ab Epiphano in Anacephalæosi ΕΛΚΕΣΑΙΟΣ nomi-
natur, in Panario ΗΛΚΑ: in Panarii Synopsi ΗΛΚΑ.

d Editi, à Theodotione: pauloque post, idem Teodon-
tion. Castigantur ex Vaticano codice.